

A KUTATÓI KIVÁLÓSÁG ÉRTÉKELÉSE JÓ GYAKORLATOK EGY NEMZETKÖZI, FIATAL KUTATÓKAT TÖMÖRÍTŐ SZERVEZETBEN

DÉKÁNY ÉVA^{1,2}

¹HUN-REN Nyelvtudományi Kutatóközpont, Budapest

²ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest

Beérkezett: 2024. november 10., elfogadva: 2025. január 30.

Írásomban áttekintem a kutatói teljesítményértékelés reformjáról szóló megállapodás (Agreement on reforming research assessment, ARRA) irányelveit arra vonatkozóan, hogy a kutatásértékelésben a minőségi szempontokat kell előtérbe helyezni, a mennyiségi mutatók pedig csak kiegészítő szerepben jelenjenek meg. Vázolom ezeknek az elveknek a jelentőségét a hazai kutatási környezetben, és egy esettanulmány formájában bemutatom a Global Young Academy (GYA) fiatal kutatókat tömörítő szervezet példaértékű gyakorlatát arra vonatkozóan, hogy az elveket hogyan lehet átültetni a gyakorlatba mind a kiírások, mind a bírálók informálása kapcsán. Végül ajánlásokat fogalmazok meg arra nézve, hogy a GYA gyakorlatának mely aspektusait lenne érdemes áttemelni a hazai környezetbe a kutatási pályázatok értékelési folyamataiban.

Kulcsszavak: kutatói kiválóság, minőségi értékelés, CoARA, Global Young Academy

ASSESSING RESEARCH EXCELLENCE. GOOD PRACTICES IN AN INTERNATIONAL ORGANIZATION OF EARLY CAREER RESEARCHERS

I review the main points of the Agreement on reforming research assessment (ARRA), which calls for basing research assessment primarily on qualitative criteria, with metrics having only a supportive role. I outline the relevance of these principles in Hungarian academia, and I present a case study on how the Global Young Academy (GYA), an organization of young researchers, has put the ARRA principles into practice both in its call for new members and in its instructions for reviewers. Finally, I make recommendations on which aspects of the GYA's good practices could be adopted in Hungary, especially when it comes to evaluating researchers and their previous results in the context of grant proposal assessments.

Keywords: research excellence, qualitative assessment, CoARA, Global Young Academy

---

Levelező szerző: Dékány Éva, HUN-REN Nyelvtudományi Kutatóközpont, 1068 Budapest, Benczúr utca 33.
E-mail: dekany.eva@nytud.hu

Bevezetés: mennyiségi és minőségi értékelés a kutatásban

A kutatói teljesítmény, illetve kiválóság értékelésével kapcsolatban az utóbbi évtizedben élénk diskurzus bontakozott ki mind a hazai, mind a nemzetközi tudományos életben. A teljesítmény és a kiválóság értékelésére az életpálya során rendszeresen és több okból, több formában is szükség van. Az évente végzett értékelés elsősorban a kutatóknak ad visszacsatolást saját munkájának minőségével és mennyiségével kapcsolatban. Az álláspályázatokhoz, fokozatszerzéshez, előléptetéshez és a támogatási források elnyeréséhez kapcsolódóan végzett értékelés minőségbiztosítási célokat szolgál, és végeredményben a tudományba vetett közbizalom megalapozásához, fenntartásához is hozzájárul.

Ahogy a támogatási, pályázati forrásokért folytatott verseny egyre inkább kiéleződik, úgy kerül mindinkább előtérbe az a kérdés, hogy mit és hogyan szükséges figyelembe venni a kutatók munkájának, eredményeinek minősítésekor. Az érdekelt szereplők egyetértenek abban, hogy teljes objektív értékelésre valószínűleg nincs mód, mégis a lehető legteljesebb mértékben törekedni kell az emberi elfogultság és részrehajlás kiküszöbölésére. Azzal kapcsolatban viszont eltérő álláspontok fogalmazódtak meg, hogy az objektivitást hogyan lehet a leginkább növelni.

Az egyik megközelítés elsődlegesen a bibliometriában, vagyis a számszerű mutatók alkalmazásában látja a megoldást. Számszerű mutatóknak számít többek között a publikációk száma, a publikációs fórumok implaktfaktora és SCImago-besorolása, a művekre kapott idézetek száma, a h-index, az e-index, továbbá az elnyert pályázatok és egyéb elismerések száma, a támogatások pénzübeli értéke, valamint intézményi szinten a különböző rangsorokban elfoglalt pozíció. A kellő körültekintéssel kiválasztott és megfelelően használt mutatók alkalmazása potenciálisan nemcsak az objektivitást mozdíthatja elő, hanem megkönnyítheti és felgyorsíthatja az értékelési folyamatokat. Ezzel az értékelők – akik jellemzően maguk is kutatók – humán erőforrást takaríthatnak meg, és az így felszabadult időt, energiát visszaforgathatják a kutatásba.

Köztudott azonban, hogy a mutatókra alapozó értékelés nemcsak hogy nem minden szempontból teljesen objektív – például egy folyóirat implaktfaktora tipikusan kisszámú, nagyon idézett cikkeken alapul, így nem a cikkek általános idézettségét mutatja (lásd *Csaba–Szentes–Zalai 2014: 450*) –, és nem is feltétlenül fair – mert például egyes metrikák kiadói pénzügyi érdekek mentén alakulnak (lásd *Kozma 2023*) –, de egyenesen káros hatással lehet a tudomány egészére. Goodhart törvénye kimondja, hogy ha egy mérőszám alapján meghatározott jó teljesítmény céljá válik, akkor az adott mérőszám elveszti a megbízhatóságát mint mérőeszköz (Goodhart 1975). A célként állított mutatók elérésének igénye megváltoztathatja a kutatói gyakorlatot (pl. elfordulás fontos, de kevésbé divatos témáktól; csökkentett részvétel a tudományos ökoszisztéma fenntartásához elengedhetetlen, de „nem látszó” tevékenységekben, úgymint szaklektori vélemények készítése, részvétel bizottsági munkában és tehetség gondozás; továbbá az eredmények legkisebb publikálható egységekre szálamizása a publikációs szám növelése érdekében), vagy egyenesen visszaélésekhez vezethet (pl. kifogásolható gyakorlatot folytató folyóiratok megjelenése; lásd *Kollár et al. 2023; Kollár et al. 2024*).

Az efféle negatív hatások miatt az utóbbi néhány évben több nemzetközi kezdeményezés született a kizárólag vagy elsődlegesen mérőszámokra alapozott értékelés visszaszorítására. Ezek közül itt hármat érdemes kiemelni. A „San Franciscó-i nyilatkozat a kutatás értékeléséről” (Declaration on Research Assessment – DORA, 2012; magyar nyelvű fordítását közli és tízéves évfordulója alkalmából értékeli *Kozma 2023*) arra összpontosított, hogy a kutatók egyéni teljesítményének értékelésekor miért problémás a folyóirat-alapú mutatók használata (lásd még *Braun 2008: 1367*). Amellett, hogy az egyéni teljesítmények kapcsán kiállt az ilyen mutatók használata ellen, ajánlásokat fogalmazott meg a kutatásértékelésben alkalmazandó szempontokról. A DORA-ból a mai napig is

aktív mozgalom lett. 2021-ben Tools to Advance Research Assessment (TARA) néven indítottak egy hároméves projektet, amelynek egyik eredménye a 2024-ben elindított *Reformscape* nevű online platform. Itt a tudomány szereplői a munkatársak kiválasztásában, előléptetésében és minősítésében alkalmazott jó gyakorlatokat osztják meg egymással.

A „Leideni kiáltvány a kutatási mérőszámokról” (*Hicks et al. 2015*) kibővítette a DORA elveit és ajánlásait, immár egyéb mérőszámokra vonatkoztatva is. Legfontosabb javaslata, hogy a mennyiségi és a minőségi értékelést együtt kell alkalmazni a kutatói munka minősítésében.

A Koalíció a Kutatásértékelés Előmozdításáért (Coalition for Advancing Research Assessment, CoARA) és a hozzá kapcsolódó „Kutatói teljesítményértékelés reformjáról szóló megállapodás” (Agreement on reforming research assessment, ARRA) 2022-ben indult el. Célja a teljesítményértékelés módszereinek átfogó megújítása, amihez lefektette az értékelés alapelveit. Négy fő kötelezettségvállalásának magyar fordítását Balla és szerzőtársai cikkéből idézem szó szerint (dólt kiemelés mint az eredetiben) (*Balla–Solymosi–Csuka 2024: 97*).

1. A kutatáshoz való hozzájárulások és a kutatói pálya sokféleségének elismerése a kutatás igényeinek és jellegének megfelelően.
2. A kutatás értékelésének elsősorban a minőségi (kvalitatív) értékelésre alapozása, amelyben a szakértői értékelés (peer review) központi szerepet játszik, és amelyet a mennyiségi (kvantitatív) mutatók *felelős használata* támogat.
3. A folyóirat- és publikációalapú mérőszámok, különösen az impaktfaktor és a Hirsch-index (h-index) nem megfelelő használatának elhagyása a kutatásértékelés során.
4. A kutatási intézmények vagy szervezetek rangsorolására alkalmazott metrikák használatának kerülése az egyéni kutatók és kutatási projektek értékelésében.

Az ARRA egyezményhez csatlakozó szervezetek – többek között egyetemek, kutatási intézmények, illetve hálózatok, kutatásfinanszírozási alapok, minőségbiztosítási szervezetek – cselekvési tervet dolgoznak ki, amelyben elemzik aktuális helyzetüket, és konkrét lépéseket fogalmazznak meg, amelyekkel az alapelveket – saját, sokszor eltérő, egyedi körülményeik között – precízen meghatározott lépésekre váltják, és vállalják, hogy e lépések megvalósulását és kimenetelét monitorozzák, szükség esetén korrigálják.

A DORA, a Leideni kiáltvány és az ARRA ugyanabba az irányba próbálják elmozdítani a kutatásértékelés gyakorlatát: a mennyiségi szempontok helyett a minőségi szempontokra helyezik a hangsúlyt. Kozma megfogalmazásában a minőségi értékelés azt jelenti, hogy „az értékelők, bírálók a kutatóra összpontosítanak; a produktum úgy jön szóba, mint a kutató tevékenységének eredménye. [...] előbb a kutató (kutatócsoport) szándékait firtatják, azt, hogy mit és miért vállalt, milyen célt tűzött maga elé, és azt kutatásaival mennyire sikerült elérnie. [...] a kutató tevékenységét értékeli inkább, amelyet a produktum tükröz; a kutatót holisztikusan közelítik meg, törekvéseit, pályáját és elhelyezkedését a tudományos közösségben” (*Kozma 2023: 417*).

Ebben az írásban a kötet tematikájához kapcsolódva esettanulmány formájában azt fogom bemutatni, hogy a Global Young Academy (GYA, Globális Fiatal Akadémia) nemzetközi, fiatal kutatókat tömörítő szervezet hogyan ülteti át a gyakorlatba a minőségi értékelés elveit, amikor működéséhez kapcsolódóan fiatal kutatók teljesítményét, kiválóságát kell értékelnie. Ezek a lépések követendő gyakorlati mintaként szolgálhatnak a hazai értékelők számára is, fiatal és szenior kutatók minősítésében egyaránt.

A CoARA-elvek jelentősége a hazai kutatási környezetben

Miért érdemes éppen a CoARA-elvek megvalósulását vizsgálni, és éppen a Global Young Academy gyakorlatában? Az ARRA egyezmény magában foglalja a DORA és a Leideni kiáltvány elveit is, és 2025. március 14-ig világszinten összesen 832 szervezet írta alá. A prominens európai támogatók között találjuk többek között az Európai Bizottságot (EC), az Európai Kutatási Tanácsot (ERC) és több ország kutatásfinanszírozási, tudományos és innovációs alapját (mások mellett a francia ANR-t, a német DFG-t, a brit UKRI-t, a portugál FCT-t, régióinkban pedig az ausztriai FWF-et, a lengyel FNR-t, a cseh GAČR-ot és a szlovén ARIS-t). A CoARA-nak magyar munkacsoportja is van, amely 2023. november 8-án alakult (Szepesvári–Balla–Györffi 2024). Egy 2024. október 31-én a CoARA honlapján lefuttatott keresés alapján az egyezmény hazai aláírói az Andrassy Universitát Budapest, a Budapesti Corvinus Egyetem, a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, a Debreceni Egyetem, a Fiatal Kutatók Akadémiája, a Miskolci Egyetem, a HUN-REN Magyar Kutatási Hálózat, a Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság, a Magyar Rektori Konferencia, a Magyar Tudományos Akadémia, az Országos Rabbiképző Zsidó Egyetem, az ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem, a Pannon Egyetem, valamint a Pécsi Tudományegyetem. A mi szempontunkból tehát kiemelten fontos, hogy a hazai fiatal kutatók, egyetemi oktatók jó része valamelyik az ARRA-t aláíró intézményben dolgozik.

Ahogy az előző pontban láthattuk, az ARRA megállapodás egyik alappillére, hogy a kutatók értékelésében meghatározó szerepet kell biztosítani a minőségi értékelésnek. A minőség előtérbe helyezése kulcsjavaslatként szerepel az MTA 2023-as, a kifogásolható gyakorlatot folytató folyóiratok cikkeinek kezeléséről szóló javaslatában is (Kollár *et al.* 2023: 32). A dokumentum külön hangsúlyt fektet a DORA, a Leideni kiáltvány és a CoARA elveinek adaptálására. A vonatkozó szöveg-részt érdemes szó szerint idézni.

3.2. A minőségi vizsgálatok előtérbe helyezése

[...]

6. javaslat: Elő kell segíteni a DORA és a Leideni kiáltvány elveinek alkalmazását, a kutatók és kutatások értékelése során kommunikálni kell a minőségi vizsgálatok fontosságát és a mennyiségi, szcientometriai vizsgálatok kockázatait; részt kell venni a CoARA kezdeményezéseiben (lásd a 7.2. fejezetet).

7. javaslat: Meg kell vizsgálni az MTA pályázatait, hogy hogyan érvényesülnek az elbírálásuknál a DORA és a Leideni kiáltvány, valamint CoARA elvei, és szükség esetén változtatni kell a kiírásokon és a döntési folyamatokon.

8. javaslat: Fel kell hívni az osztályok, a kiválósági pályázatokat bíráló bizottságok és a DT figyelmét a fenti elvek alkalmazására díjak, címek, pályázatok stb. megítélésénél.

Mindezek alapján aligha lehet kétségbe vonni, hogy CoARA-elvek hazai gyakorlatba ültetése fontos és időszerű feladat. Az elvek alkalmazása meghatározóan javíthatja a kutatók, oktatók igazságos minősítését, ezáltal a minősítettek elégedettségét és megtartását a pályán.

A Global Young Academy a legnagyobb nemzetközi tudományos szervezet, ahol mind a minősítők, mind a minősítettek kifejezetten csak fiatal kutatók. A GYA 2023-ban csatlakozott a CoARA-hoz, és 2024-ben dolgozta ki első öt éves cselekvési tervét az egyezmény elveinek gyakorlatba ültetésére (GYA 2024a). Ehhez kapcsolódóan nemrég átvizsgálta nyílt tagfelvételi pályázatát, és változtatott a kiíráson, hogy jobban illeszkedjen az ARRA elveihez. A kivitelezés mikéntje rele-

váns Kollár és munkatársai fent idézett 7. számú javaslatához (Kollár et al. 2023). Emellett a GYA hangsúlyosan felhívta a bírálók figyelmét arra, hogy alkalmazzák a CoARA-elveket a pályázatok elbírálásánál. Ennek konkrét megvalósulása Kollár és munkatársai 8. számú javaslatának végrehajtásához releváns (Kollár et al. 2023).

Háttér a GYA-hoz: a szervezet megalakulása, felépítése és küldetése

A Global Young Academy egy független tudományos akadémia, amelynek célja, hogy világszerte a fiatal kutatók hangja legyen. A szervezet jelmondata: „Tudomány mindenkiért, tudomány a jövőért” („Science for all, science for the future”).¹ A GYA megalakulásának gondolata 2008–2009-ben fogalmazódott meg először. 2008-ban az Akadémiaiközi Partnerség (IAP, a tudományos akadémiák világszervezete) öt kontinens harminckét országából negyvenhárom kiemelkedő fiatal kutatót hívott meg a kínai Tiencsinben rendezett Annual Meeting of New Champions of the World Economic Forum („Summer Davos” meetings) találkozóra. Ez a negyvenhárom fő közös nyilatkozatot adott ki *Passion for Science. Passion for a better world* címmel. Ebben többek között fair, érdemeken alapuló minősítést kívántak, továbbá a kutatóhelyek folyamataiba való beazolást, több, határon átnyúló és interdiszciplináris kutatást, valamint a kutatók részéről több és jobb tudománykommunikációt. A következő Annual Meeting of New Champions találkozóra 2009-ben, Dalianban került sor (Kína). A résztvevők itt tárgyalták meg először azt az elképzelést, hogy – a 2000-ben alapított német Die Junge Akademie és a 2005-ben létrehozott holland De Jonge Akademie nemzeti fiatal akadémiák mintájára – életre hívjanak egy az egész világból tagokat toborzó, kiemelkedő fiatal kutatókat tömörítő szervezetet.²

A GYA 2010 februárjában egy Berlinben rendezett workshop keretében jött létre kilencven alapító taggal, akik összesen negyvenhárom országot képviseltek (GYA 2015). A GYA ma már hivatalos együttműködő partnere az Akadémiaiközi Partnerségnek (IAP), a Nemzetközi Tudományos Tanácsnak (ISC), az Európai Tudományos Akadémiák Szövetségének (ALLEA) és az Európai Bizottság Közös Kutatóközpontjának (JCR). Emellett olyan szervezetekkel működik együtt, mint az UNESCO, a Nemzetközi Tudományos Tanács (ICSU) vagy a (minden második alkalommal Budapesten rendezett) Tudományos Világforum (WFS) igazgatótanácsa.

A GYA működésének kereteit az Alapszabály fekteti le (GYA 2014). Évente legfeljebb ötven fő nyer felvételt a szervezetbe, amely teljes kétszázas létszámát 2014-ben érte el először. A tagok lehetőséget kapnak, hogy eleinte négy, majd 2014-től öt éven át részt vegyenek a GYA munkájában; ezután alumnivá válnak. A tagok a belépés évében jellemzően három–tíz éve szereztek meg doktori fokozatukat; életkoruk általában 30 és 40 év között van. A tagság önkéntes munkát kíván, és nem jár pénzbeli juttatással. A GYA a kezdetektől törekszik arra, hogy tagjai a tudományos diszciplínák széles skáláját és a hat kontinens minél több országát képviseljék, és a tagság körében kiegyenlítettnek legyenek a nemi arányok.

A GYA munkája négy stratégiai területre összpontosít. A „Tudomány és társadalom” terület olyan témákat ölel fel, mint a tudománydiplomácia, tudományos tanácsadás, társadalmi bizalom a kutatókban, rendszerszintű diszkrimináció vagy a globális migráció, a klímaváltozás és a biodiverzitás. A „Kutatási környezet” terület témái a kutatók munkakörülményeire fókuszálnak. Idetartozik

¹ Az angol „for all” kifejezés kétféleképpen is érthető. Egyik olvasatában azt jelenti, hogy a tudományban való részvétel, a kutatóvá válás mindenki számára elérhető kell, hogy legyen, vagyis a tudományos közösségeknek befogadónak kell lenniük. Ezt magyarul a „mindenkinek” kifejezéssel lehet visszaadni. A másik értelmezésben a tudomány az egész társadalom javát kell, hogy szolgálja. Ennek a jelentésnek a visszaadására a legalkalmasabb a „mindenkiért”. A főszövegben az utóbbi fordítás mellett döntöttünk, de a GYA 2024–2027-es stratégiai terve egyértelművé teszi, hogy a szándékolt használat mindkét olvasatot magában foglalja (GYA 2024b).

² A fiatal akadémiák felállításának előnyeiről lásd Bálint et al. 2021.

többek között a kutatói minősítés, a kiválóság definiálása, a nyílt tudomány, a nők a tudományban és a kutatók előtt álló kihívások sikeres legyőzése. A „Tudományos oktatás és tudománykommunikáció” terület neve önmagáért beszél. A negyedik terület, „Az ENSZ fenntartható fejlődési céljai” (SDG-k) természeténél fogva lényeges pontokon átfed az előbbi hárommal. Az egyes területeken belüli altémákra munkacsoportok szerveződnek. A GYA emellett súlyponti feladatának tekinti a nemzeti fiatal akadémiai alapításának segítségét, és rendszeres társszervezője a Fiatal Akadémiák Világtalálkozójának (WWMYA).

Írásunk szempontjából kiemelt jelentősége van a „Tudomány és társadalom” területen belül működő „Tudományos kiválóság” munkacsoportnak, amelynek célja változásokat hozni a tudományos kiválóság megítélésében és mérésében. Ez a munkacsoport készítette a GYA CoARA cselekvési tervét, együttműködött a tagválasztási bizottsággal a pályázati kiírás és a bírálati szempontok átalakításában, részt vett a GYA, az IAP és az ISC együttműködésében készült „Összefoglaló dokumentum a kutatásértékelés jövőjéről” című vitairat megírásában (*de Rijcke et al. 2023*), világméretű felmérést készített az intézményi professzori kinevezések kritériumairól, továbbá együttműködik a United2Act csoporttal az úgynevezett cikkgyárak elleni fellépésben.³

A munkacsoportok tagjai jellemzően online tartják egymással a kapcsolatot, de évente egyszer – a kivételes esetektől eltekintve – mindenki összegyűlik a GYA személyes találkozóján. Az ezzel összekapcsolt Közgyűlés a legfőbb döntéshozó testület, amelyet páros években valamelyik magas jövedelmű országban, páratlan években pedig valamely alacsony vagy közepes jövedelmű országban (azaz hivatalos fejlesztési támogatásban részesülő országban) tartanak. A Közgyűlés választja a két társelnökből és további kilenc tagból álló, összesen tizenegy tagú vezetőséget. Az egyik társelnök és további legalább három vezetőségi tag magas jövedelmű országban kell, hogy dolgozzon, a másik társelnök és további legalább három vezetőségi tag pedig alacsony vagy közepes jövedelmű országban. A GYA munkáját egy néhány közalkalmazottat foglalkoztató, német közfinanszírozásból fenntartott adminisztratív iroda segíti. Ez eleinte a Berlin-Brandenburgi Tudományos Akadémia (BBAW) székhelyén működött, 2017 óta pedig a német tudományos akadémia szerepét betöltő Leopoldina ad neki otthont Hallében.

A kutatói értékelés helye, szerepe és célja a GYA munkájában

Ahogy a fentiekből is kiderül, a GYA-nak nem elsődleges célja a kutatók teljesítményének, kiválóságának a minősítése vagy értékelése. A szervezet elsősorban határokon átívelő, interdiszciplináris projekteket kíván támogatni tagjai körében. Emellett világszerte javítani próbálja a fiatal kutatók munkakörülményeit felmérések végzésével – ezzel elősegítve a bizonyítékalapú döntések meghozatalát a tudománypolitikában –, továbbá állásfoglalásokat, whitepapereket, véleménycikkeket publikál, és esetenként vezetői tréningeket szervez regionális szinten.

Mindezek ellenére a kutatói kiválóság értékelése több aspektusból is szerepet kap az akadémia munkájában. Leghangsúlyosabban a tagválasztás során van jelentősége az értékelésnek. A GYA a saját országukban, régiójukban kiemelkedő kutatóknak ad lehetőséget a szervezethez való csatlakozásra, így a kiválóság elbírálása a jelentkezők rangsorolásának fontos, bár – ahogyan a továbbiakban látni fogjuk – korántsem egyetlen szempontja. Kisebbségi hangsúllyal ugyan, de a kiválóság értékelése akkor is szerepet játszik, amikor a GYA saját képviseletében tagokat delegál partnerszervezetek bizottságaiba, amikor lehetséges nyílik a tagság köréből kutatókat jelölni díjakra, el-

³ A cikkgyárak profitorientált, nem hivatalos és potenciálisan illegális szervezetek, amelyek valódi kutatásoknak beállított, a valóságban azonban hamis vagy plagizált eredményeket bemutató kéziratokat állítanak elő nagy mennyiségben, és ezek szerzőségét pénzért értékesítik a kutatóknak (lásd *Committee on Publication Ethics 2020*).

ismerésekre, vagy résztvevőket küldeni rangos eseményekre (például a lindai Nobel-díjas Találkozókra).

A GYA nem finanszíroz kutatásokat sem egyéni, sem csoportos szinten. Ez alól egyetlen kivétel van. A Sasha Kagansky Interdiszciplináris Támogatást 2014 óta évente egy olyan kis léptékű, innovatív, kíváncsiság vezérelte projektumnak vagy prototípus-fejlesztési kísérletnek ítélik oda, amelyben magas jövedelmű és alacsony vagy közepes jövedelmű országokban működő GYA-tagok közösen próbálnak kivitelezni egy a szervezet céljaiba illeszkedő kezdeményezést. A támogatásra pályázni kell, és az elbírálásban szerepet kap a pályázók szakmai kiválósága is.

Mivel a kiválóság értékelése elsősorban a tagfelvétel során sarkalatos szempont, ezért a GYA CoARA cselekvési terve is elsősorban erre fókuszál. Az alábbiakban mi is azt fogjuk bemutatni, hogy ebben az esetben milyen lépéseket tett a GYA a CoARA-elvek irányába.

Az értékeléssel kapcsolatos CoARA-elvek megvalósulása a GYA-ban

A GYA-ba évente egyszer, nyílt tagfelvételi pályázat útján lehet bekerülni. A benyújtott jelentkezések három fő szempont mentén kerülnek elbírálásra: kutatói kiválóság, bizonyított társadalmi elköteleződés és tervek a GYA-tagság idejére. Ezekhez a szempontokhoz kapcsolódóan kifejtős kérdésekre kell válaszolni. A kiválóság aspektusait hat darab 2200 karakteres esszében, a társadalmi és a GYA iránti elköteleződést pedig három-három 1500 karakteres válaszban kell bemutatni. Mindhárom szempont jelentős súllyal esik latba a pályázatok rangsorolásánál, ugyanis a szakmailag legkiválóbbak közül az alapján szűkítik le a végső nyertesek körét, hogy korábbi tevékenységük alapján mely pályázókról jelezhető előre a későbbiekben aktív önkénteskedés a szervezet céljaiért. A rövid esszék mellé egy szakmai életrajzot és legalább egy, legfeljebb három ajánlást is mellékelni kell.⁴

Mielőtt továbbmegyünk, fontos tisztázni, hogy a GYA mit ért a társadalom iránti elköteleződés alatt, és hogy ez miért fontos ebben a kontextusban. Ez a szervezet ahhoz kíván platformot nyújtani, hogy fiatal kutatók gazdaságilag fejlettebb és kevésbé fejlett országokból együttműködéseket alakítsanak ki a fent megnevezett négy stratégiai terület egyikén. Erre olyan kutatók, oktatók alkalmasak, akik túl tudnak tekinteni önmaguk, saját kutatócsoportjuk vagy szűkebben vett szakterületük közvetlen érdekeire, és valamilyen tágabb közösségért, „nagyobb célért” is hajlandók erőfeszítéseket tenni. Vagyis az ideális tagok nem elégszenek meg azzal, hogy szakterületükön kiemelkedő publikációkat készítenek, hanem a tágabb kutatói-oktatói közösség érdekében részt vesznek tudáspolitikai törekvésekben (policy for science) vagy szakpolitikai tanácsadásban (science for policy), illetve kutatásaik eredményét a társadalom közvetlen hasznára tudják fordítani. A GYA számára ezek fontos szempontok.

Most pedig kanyarodjunk vissza a GYA-hoz és a kutatói kiválóság értékeléséhez. Az alábbiakban megvizsgáljuk a tagválasztási felhívás és a bírálóknak szóló útmutató vonatkozó részleteit, és megkíséreljük azonosítani azokat az elemeket, amelyeket a hazai kutatói minősítési, előléptetési és pályázati bírálati gyakorlatba is érdemes lenne átvenni.

⁴ Írásom egyik lektora megjegyezte, hogy ebben a folyamatban a kutatói kiválóság értékelése önbevalláson alapul, ezért szubjektív. Ennek kapcsán érdemes figyelembe venni, hogy az esszék és a szakmai életrajz együtt képezik a kiválóság értékelésének alapját; az előbbieket az utóbbiban megjelölt pontokat fejtik ki, helyezik kontextusba. Kutatási pályázatoknál is jellemző, hogy a pályázó a mellékelt önéletrajz mellett szövegesen is bemutatja korábbi eredményeit és saját szakértelmét, kiválóságát egy adott területen.

A pályázati kiírás

Kezdjük vizsgálatunkat a kiírás megszövegezésével. A pályázati felületen a jelentkezőknek szóló általános bevezető instrukciók az alábbiakról tájékoztatnak (kiemelés az eredetiben).⁵

Világos és tömör ismertetést szeretnénk kapni elért eredményeiről, azokat egyben megfelelő kontextusba helyezve. Kérjük, *mutassa be kutatási eredményeinek relevanciáját a saját területén belül és azon túl, továbbá ismertesse, hogy tevékenysége eredményeképpen mi változott nemzeti, regionális vagy nemzetközi szinten.* Nem elegendő pusztán publikációkat vagy hivatkozásokat említeni, és teljesítménye nem is az elnyert kutatási pályázatok vagy támogatások pusztá számával mérendő. Munkája minőségét és precizitását, valamint a tudást és innovációt előremozdító képességét szeretnénk megismerni. *Semmilyen bibliometriai indikátort (pl. h-indexet) ne adjon meg.* A GYA erősen támogatja a kutatói teljesítményértékelés reformjáról szóló megállapodást (ARRA), ezért elkötelezte magát a mennyiségi mutatók nem megfelelő használatának kerülésére. Az értékelést segítő alapelveinkről bővebben [itt](#) és a GYIK 18. pontjában olvashat. ⁶ Emellett kérjük, mutassa be, hogyan sajátította el készségeit, és hogyan birkózott meg a kihívásokkal és akadályokkal, amelyekkel találkozott, illetve milyen utat járt be a független kutatóvá váláshoz, és hogyan járult hozzá a kutatói közösség támogatásához.

A kutatói kiválósághoz kapcsolódó konkrét kérdések (a pályázat „A” részében) így hangzanak:

1. *Mutassa be szakterületét és annak jelentőségét a saját területén belül és kívül!* Mutassa be (egyik) jelenlegi projektjét és a lehetséges kimenetet és/vagy eredményt.
2. *Ismertesse saját független tudóssá válásának útját!* Milyen kihívásokkal kellett szembenéznie, és hogyan sikerült ezeket legyőznie? Hogyan mutatkozik meg a tudományos függetlensége? (Kérjük, olvassa el a GYIK-et a független tudós meghatározásához – vegye figyelembe, hogy ez nem feltétlenül jelenti azt, hogy Ön a kutatásvezető.)
3. *Melyek a jellegzetes, megkülönböztető készségei, és hogyan sajátította el ezeket?*
4. *Melyek a legfontosabb eredményei?* Mire jött rá, mi lett ettől más, és ez miért fontos? Kérjük, ismertesse három legfontosabb (bármilyen típusú) eredményét vagy kimenetét!
5. *Hogyan járult hozzá a tudományos közösségek és a kutatási kultúra támogatásához, a mentoráláshoz és az oktatáshoz?* Kérjük, mutassa be részvételét bármilyen szakterületeken vagy nemzeti határokon átívelő tevékenységben is.
6. *A GYA-ban számos különböző kultúrából származó és különböző szakterületen dolgozó tagtársal fog kapcsolatba kerülni.* Kérjük, mutassa be korábbi nemzetközi és kultúráközi tapasztalatait!

Az első kérdés a pályázó és szakterülete nagy vonalakban történő megismerését, tudományterületi diszciplínákban való elhelyezését szolgálja; benne a „projekt” szó nem elnyert kutatási pályázat-ként, hanem kutatási témaként értendő. A hatodik kérdés a szervezet felépítését és céljait figyelembe véve GYA-specifikus. A második és az ötödik kérdés között találjuk azokat a szempontokat, ame-

⁵ Az angol nyelvű kiírás részleteinek magyar fordítását a cikk szerzője készítette. A szerzői jog a GYA-é.

⁶ Az „itt” szó alatt lévő link a CoARA honlapjának kötelezettségvállalásokat bemutató részére vezet: <https://coara.eu/agreement/the-commitments>. A GYIK 18. pontja az ARRA főbb irányvonalait mutatja be röviden.

lyek alapján a kutatói kiválóság elbírálása történik. Ezekben, illetve a pályázók számára készített GYIK-ben az ARRA több ajánlása is közvetlenül megjelenik.

1. *Az értékelésnek minőségi szempontokra kell támaszkodnia, amiben központi szerepet játszik a szakértői értékelés (peer review); ezt adott esetben felelősen alkalmazott mutatók támaszthatják alá. Láthatjuk, hogy a kérdések a minőségi értékelés szellemében nem a produktumot, hanem magát a kutatót állítják a középpontba. Meg kívánják ismerni a hátterét, adottságait, körülményeit, képességeit, nehézségeit, mert a bírálók ezek ismeretében tudják megítélni az eredmények kiemelkedő vagy kevésbé kiemelkedő voltát. A GYA a kiválóságot csak kontextusfüggően tudja értelmezni: mit tudott kihozni a pályázó a rendelkezésére álló forrásokból, anyagi vagy szellemi támogatásokból, milyen mértékben tudta hasznosítani az adott helyzetben számára elérhető lehetőségeket? Az eredményekkel kapcsolatban nem azt veszik számításba, hogy milyen fórumon jelentek meg, hanem azt, hogy mi változott általuk a világban: mennyiben járultak hozzá tudományos ismereteink gazdagításához a tudományon belül, vagy a tudományon kívül hogyan szolgálták a társadalom egészének vagy egyes csoportoknak a javát. Fontos, hogy a szervezet nem várja el, hogy egy adott eredmény egyszerre legyen tudományosan úttörő és társadalmilag hasznos. Ami a mennyiségi értékelést illeti, a GYA radikális módon azt kéri a pályázóktól, hogy semmilyen mutatóra ne hivatkozzanak. Hogy ezt mennyire komolyan kell venni, azt az is jelzi, hogy a melléklendő szakmai önéletrajzhoz és ajánlásokhoz tartozó instrukció első része így szól:*

Kérjük, győződjön meg róla, hogy ezek a dokumentumok semmilyen utalást nem tartalmaznak bibliometriára (pl. hivatkozások száma vagy h-index), egyetemi rangsorokra vagy pályázatokból és szabadalmakból származó összegek nagyságára. Ne adjon meg publikációs listát. Minden ilyen információt tartalmazó dokumentumot figyelmen kívül hagyunk.

2. *Használj olyan kritériumokat és folyamatokat, amelyek tiszteletben tartják a kutatástípusok (pl. felfedező és alkalmazott kutatás) és tudományágak sokféleségét. Az eredmények hatása tudományterületenként és kutatástípusonként változó. A GYIK tisztázza és példákkal illusztrálja a pályázók számára, hogy tudományterületenként és a munka jellegével összefüggésben más-más számít nagy hatású eredménynek vagy kimenetnek. Nagy hatású kimenet az, amelyet az adott terület művelői annak tartanak. Van, ahol folyóiratcikkek, van, ahol monográfiák, van, ahol konferenci cikkek vagy nyílt hozzáférésű kódok stb. Emellett nagy hatású eredménynek vagy kimenetnek számíthat szakpolitikai ajánlások vagy innovatív technológiák kidolgozása, valamint egyéb tevékenységek is, amelyek előmozdítják a tudományt vagy a társadalmi jólétet.*

3. *Vedd figyelembe a kutatáshoz kapcsolódó tevékenységek széles körét, beleértve a mentorálást, téma-vezetést, szaklektori vélemények készítését, a tudománykommunikációt és az iparral való kooperációt stb. Az ötödik esszékérdés kifejezetten azt vizsgálja, hogy a jelentkező mit tett másokért. A tudományos élet szereplőinek egyre fokozódó versenyhelyzetben kell kiemelkedőt alkotniuk. Az akadémiai szférában uralkodó „dolgozz keményen” kultúrában az idő a legszűkösebb erőforrás (Juhászné Klér–Kun–Toarniczky 2022); minden, nem a publikációkra fordított munkaóra potenciálisan az egyén érdekei ellen dolgozik. A szervezeti kultúrákban egyesek inkább adnak, mások inkább kapnak, és vannak, akik viszonzosságra törekszenek („givers”, „takers”, „matchers”; lásd Grant 2013). A GYA nem pusztán előnyös emberi tulajdonságnak, hanem egyenesen a kutatói kiválóság egyik komponensének tekinti azt, ha valaki a tudományos élet többi szereplőjének rendszeresen adni is szokott. (Ezzel kapcsolatban a bírálói instrukciók is hangsúlyozzák, hogy figye-*

lembe kell venni, az egyéni – vagy saját kutatócsoportja – sikerét nem mások kárára érte-e el a pályázó.)

4. *Ismerd el és értékeld, hogy a kutatási szerepek és karrierutak sokfélék lehetnek; ismerd el az akadémiai szférán kívüli karrierutakat is.* A GYIK kiemeli, hogy az aktív kutatók mellett a kutatástámogatásban, tudománymenedzsmentben és szakpolitikában dolgozó, doktori fokozattal rendelkező egyének is nyerhetnek tagságot. A szervezet erősségének tekinti, hogy sokféle nézőpont és tapasztalat – így az akadémiai szférán kívüliek is – reprezentálva van a tagság körében.

A pályázatok értékelése

A kiírásban megfogalmazott szép elvek természetesen csak annyit érnek, amennyire a bírálókat során érvényesülnek. A régi berögzödések rutinszerűen, észrevétlenül visszük tovább; a minőségi elveket nyugtázva és azokkal akár egyet is értve könnyű visszaesni korábbi, megszokott viselkedési mintázatainkba, és a legkisebb ellenállás útján, számok alapján „beárzni” a pályázókat.

A GYA alapszabálya szerint az új tagokról a szervezet mindenkor aktív tagjai döntenek. Ezért bírálónak/minősítőnek is elsősorban a kétszáz aktív tag kap meghívást, de emellett szükség szerint a több, mint négyszázötven alumni egy része is szerepet vállalhat az értékelésben. (Az alumni száma minden évben körülbelül negyvennel bővül.) Minden pályázatot három bíráló értékeli, akik közül az egyik a pályázó tágabban vett földrajzi régiójában dolgozik, így a helyi sajátosságokkal is tisztában van. A bírálatok három-négy nagyobb „panelhez” futnak be, amelyek a korábbi OTKA kollégiumokhoz hasonló, tágabb területeket fednek le. A panelek áttekintik a hozzájuk tartozó pályázatok értékeléseit. Megvizsgálják a pontszámok közötti szórást, és azonosítják a kiugró értékeket. Bevált módszerekkel megméri az értékelők közötti egyezést (Cohen 1960; Hammarfelt-de Rijcke 2015), és ahol az értékelők közötti nagy eltérés miatt szükséges, ott további bírálattal is ellátják a pályázatokat. Végül javaslatot tesznek a társelnököknek a nyertes pályázatokra az adott panelben. A nyertesek listája a vezetőség jóváhagyása után válik véglegessé.

A bírálókat adó tagok és alumnik jelenleg összesen százegy országot képviselnek, így a kiválóságról alkotott elképzeléseik éppolyan változatosak lehetnek, mint akadémiai közegük vagy kulturális hátterük. Az évi körülbelül négyszáz pályázó számára az egyenlő esélyek megteremtéséhez ezért kiemelten fontos figyelmet fordítani arra, hogy minden bíráló ugyanazokat az értékelési elveket alkalmazza, ugyanolyan formában. Ehhez elengedhetetlen, hogy a minőségi értékelés elvei világosan, egyértelműen legyenek kommunikálva.

A GYA azonban nemcsak arra törekszik, hogy az alkalmazandó elvekről és szempontokról a legáttekinthetőbb módon tájékoztassa a bírálókat, hanem egyúttal szemléletformálásra is törekszik azzal kapcsolatban, hogy *miért* éppen ezeket a szempontokat és ilyen formában kell alkalmazni. Így az értékelési irányelveket összefoglaló dokumentumban nemcsak maguk az instrukciók szerepelnek, hanem bekerültek a szempontok alkalmazását alátámasztó érvek, indokok, továbbá ezeket szemléltető *példák* is. Emellett a bírálói tájékoztató konkrétan idézi a jelentkezők számára készített GYIK kiválósággal kapcsolatos pontjait. Így a pályázók és a bírálók pontosan ugyanazokat az információkat kapják a minőségi értékelés hátteréről, a CoARA-elvekről, a nagy hatású eredmények kutatástípus- és tudományátfüggő, diverz voltáról és a kutatói függetlenség definíciójáról.

A bírálók számára összeállított tájékoztatónak három, kiválósággal kapcsolatos súlypontja van. Ezek mind arra irányulnak, hogy a minőségi értékelést előtérbe állítva a kutatót holisztikusan értékeljék a bírálók. 1. *A mérőszámok nem jó indikátorok.* Az indoklás kifejti, hogy a mérőszámok nagyrészt a pályázó számára elérhető lehetőségekkel korrelálnak, a kiválóság mérésének viszont azon kell alapulnia, hogy a pályázó hogyan használta fel a rendelkezésére álló lehetőségeket. 2. *Az értékelésnek*

a képességeket kell figyelembe vennie, nem pedig a lehetőségeket. Az indoklás részletezi, hogy meg kell különböztetni azt, hogy valaki jó időben volt jó helyen, attól, hogy valaki ténylegesen kiváló. A pályázó kiválóságát azonos kutatási környezetben dolgozó, azonos lehetőségekkel rendelkező pályatársakhoz viszonyítva kell meghatározni. Támogató környezetben könnyebb lehet teljesíteni, mint kedvezőtlen körülmények között. Nemcsak az kiváló, aki sikeresen tud nagyobb forrásokat szerezni, hanem az is, aki a szűkös források ellenére képes elérni eredményeket. 3. *Figyelembe kell venni a karrierutak sokféleségét.* Az indoklás nyomatékosítja, hogy nem azt kell értékelni, hogy valaki milyen pályát választott, hanem azt, hogy az adott pályán mit tudott elérni.

Záró gondolatok

Írásomban áttekintettem az ARRA irányelveit arra vonatkozóan, hogy a kutatásértékelésben a minőségi szempontokat kell előtérbe helyezni, továbbá vázoltam ezeknek az elveknek a jelentőségét a hazai kutatási környezetben. Emellett egy esettanulmány formájában bemutattam a Global Young Academy fiatal kutatókat tömörítő szervezet példaértékű gyakorlatát annak kapcsán, hogy az elveket hogyan lehet átültetni a gyakorlatba mind a kiírások, mind a bírálók informálása tekintetében.

A GYA számára a fent kifejtett okok miatt fontos a társadalmi elköteleződés egy kutató munkásságában, mégsem tudjuk eléggé hangsúlyozni, hogy ez a kívánalom a GYA profiljából következik. Bár a fiatal akadémia gyakorlatát mintaként állítjuk a hazai CoARA-aláírók elé, kutatók munkásságának, eredményeinek értékelésekor és pályázatok elbírálásakor a szakterületen túlnyúló hatásnak nem kell és nem szabad általános kívánalomnak lennie. A leghatározottabban visszautasítjuk a manapság egyre nagyobb teret hódító, kártékony impaktfétist, amely az alapkutatásoktól is azt kéri számon – már a kutatási terv benyújtásakor –, hogy mire lesznek jók az eredményei. Érdemes felidézni e helyütt azt a Heinrich Hertzről szóló anekdotát, miszerint így kommentálta az elektromágneses hullámok felfedezését: „Semmi haszna nincs. Ez csak egy kísérlet, ami bizonyítja, hogy Maestro Maxwellnek igaza volt – vannak ezek a titokzatos elektromágneses hullámok, amiket szabad szemmel nem láthatunk, de léteznek” (*Jordan 2000: 83, D. É. magyar fordításában*). Ki tudná ma már elképzelni az életét televízió, rádió, mobiltelefon, wifi vagy a rádióhullámokat használó megannyi alkalmazás nélkül? A tudomány történetében azt láthatjuk, hogy sem maguk a tudósok, sem a piac szereplői nem tudják pontosan felmérni, hogy egy-egy elméleti felfedezés vagy új módszer, új termék mire lesz jó, mennyire lesz kelendő. Mindent bőséges, nagyon látványos és utólag sokszor megmosolyogtató példákkal szemlélteti Ángel Lozano (Universitat Pompeu Fabra) információs és kommunikációs technológiákkal foglalkozó professzor „The Hall of Innovation” című weboldala.

Milyen tanulságokat tudunk levonni a GYA kutatásértékelési gyakorlatából? A fent bemutatott folyamat mely aspektusait lehetne átültetni a hazai környezetbe a fiatal (és szenior) kutatók számára kulcsfontosságú kutatási pályázatoknál a kutató és a korábbi eredmények értékelésekor?

- A minőségi értékelés elsődlegességének már a kiírás szövegében meg kell mutatkoznia. Ennek szellemében kell a pályázók számára megfogalmazni az instrukciókat, és úgy kell feltenni a kérdéseket, hogy a korábbi eredmények bemutatásakor a pályázónak a minőségre kelljen reflektálnia: mire jött rá, mi lett ettől más, és ez miért fontos?
- A bírálói instrukciókban nem elég kimondani, hogy a minőségi értékelés legyen a középpontban, és a mennyiségi mutatók inkább kiegészítésül szolgáljanak. Ne vegyük adottnak, hogy az értékelők ismerik a minőségi elveket és ezek motivációit, ne vegyük magától értetődőnek, hogy magabiztosan tudják alkalmazni ezeket az elveket a gyakorlatban. A bírálókat is képezni kell: hangsúlyosan kell kommunikálni a „miért”-eket, és konkrét példákkal kell kiegészíteni őket.

- A belterjesség elkerülése érdekében érdemes külföldi bírálókat is bevonni az értékelési folyamatba. Emellett szükséges, hogy a döntési folyamatban részt vegyenek olyan bírálók is, akik tisztában vannak a helyi lehetőségekkel és sajátosságokkal.
- Egy pályázat elnyerése lehetőséget ad források felhasználására, egy kutatási ötlet megvalósítására. Ha szeretnénk előrevetíteni a jövőbeli sikert, akkor célszerű felmérni, hogy a pályázó korábban hogyan aknázza ki a számára elérhető lehetőségeket. Például egy kutatási pályázat korábbi elnyerése önmagában inkább lehetőség, mintsem eredmény (lásd még *Csaba 2023: 392*). Az értékelésnél azt érdemes figyelembe venni, hogy ebből a lehetőségből mit hozott ki a pályázó. Éppen ezért a korábbi eredményeket nem önmagukban, hanem kontextusban szükséges vizsgálni.
- Figyelembe kell venni a kutatástípusok, tudományágak, eredmények és karrierutak sokféleségét. A karrierutak kapcsán a benyújtott kutatási pályázatok vezető kutatói jellemzően két nagy csoportra oszlanak: a csak vagy elsősorban kutatói munkát végzőkre és az oktató-kutató munkakörben dolgozóakra. Az előző pontban említett, lehetőség–eredmény arányokra tekintettel az eredményeket a karrierutak tükrében kell értékelni. Mindkét csoport legyen reprezentálva a bírálók között is.
- Goodhart törvénye kimondja, hogy az ösztönzők visszahatnak a viselkedésre. Érdemes ösztönzőket kialakítani a pályázatok kiírásában is, amelyek az akadémiai élet szereplőit arra motiválják, hogy jövőbeli projektjük megvalósítása során az ökoszisztéma többi tagjával ne kihasználóként viselkedjenek. Ez a teljes oktatási, kutatási és fejlesztési ágazat érdekét szolgálja.

A kutatói kiválóság értékelésével kapcsolatos nemzetközi törekvések fényében elszomorítóan tartjuk, hogy a Nemzeti Kutatási Kiválósági Program legelső, 2024. május 14-én közreadott, *Advanced_24, Starting_24, ANN_24 és SNN_24* kutatási pályázatokhoz tartozó pályázati felhívása a kutatói kiválóság értékelésének csak és kizárólag „mérhető számadatokon alapuló” bírálatát ismeri (lásd a tájékoztató 27. oldalát); a „minőség” szót a kutató értékelésével kapcsolatban egyszer sem alkalmazza. Ráadásul a mutatók kapcsán is erőteljesen arra a <https://scientometrics.org> oldalra támaszkodik, amelynek magyar „kistestvérével”, a tudomanymetria.com-mal kapcsolatban Kamarás és munkatársai úgy fogalmaztak, hogy „nem tartjuk alkalmasnak tudományos teljesítmény értékelésére” (*Kamarás–Makara–Soós 2021: 437*). Mófdelett sajnálatos volna, ha egyre inkább a felé a pusztán mennyiségi értékelés felé mozdulna el a hazai tudomány, amelyről nálunk fejlettebb országokban az utóbbi évtizedben már legalább elviekben belátták, hogy zsákutca. Üdvözljük Kollár és munkatársai javaslatait a minőségi vizsgálatok előtérbe helyezéséről (*Kollár et al. 2023*), és csak remélni tudjuk, hogy ez hamarosan beépül a kutatásfinanszírozás gyakorlatába.

Köszönetnyilvánítás

A szerző köszönettel tartozik a két szakmai lektor, valamint Yensi Flores Bueso, Marcel den Dikken és Kardos Éva hasznos megjegyzéseikért, továbbá a „Fiatal oktatók és kutatók” című konferencia résztvevőinek visszajelzéseikért. A tanulmány az NKFIH FK 145985 sz. projektum támogatásával készült.

IRODALOM

- BÁLINT, E., CSUKA, D., VENGLÓVECZ, V., SCHLOSSER, G., LÁZÁR, ZS., GSELMANN, E., ALPÁR, D. & SOLYMOSSI, K. (2021) Six reasons to launch a Young Academy. *Nature*, Vol. 549. pp. 599–601. <https://doi.org/10.1038/d41586-021-01682-9>

- BALLA A., SOLYMOSSI K. & CSUKA GY. (2024) Új utak a kutatásértékelésben. *Magyar Tudomány*, Vol. 185. No. 1. pp. 90–101. <https://doi.org/10.1556/2065.185.2024.1.11>
- BRAUN T. (2008) Szellem a palackból. Tudományometriai értékelések. *Magyar Tudomány*, Vol. 169. No. 11. pp. 1366–1371. <https://www.epa.oszk.hu/00600/00691/00059/10.html>
- CoARA (2022) *Coalition for Advancing Research Assessment*. <https://coara.eu>
- COHEN, J. (1960) A coefficient of agreement for nominal scales. *Educational and Psychological Measurement*, Vol. 20. No. 1. pp. 37–46. <https://doi.org/10.1177/0013164460020001>
- Committee on Publication Ethics (2020) *Topic discussion: Paper mills*. <https://publicationethics.org/topic-discussions/paper-mills> [Letöltve: 2025. 01. 10.]
- CSABA L. (2023) „A mindenséggel mérd magad!” Kritikai gondolatok a tudományos teljesítmény méréséről. *Educatio*, Vol. 32. No. 3. pp. 385–395.
- CSABA L., SZENTES T. & ZALAI E. (2014) Tudományos-e a tudománymérés? Megjegyzések a tudománymetria, az impaktfaktor és az MTMT használatához. *Magyar Tudomány*, Vol. 175. No. 4. pp. 442–466.
- DORA (2012) *San Francisco Declaration on Research Assessment*. <https://sfedora.org/read> [Letöltve: 2024. 10. 31.]
- Global Young Academy (2014) *Constitution*. Második, aktualizált változat (első változat: 2010). <https://globallyoungacademy.net/constitution> [Letöltve: 2024. 10. 31.]
- Global Young Academy (2015) *Global Young Academy. The first five years*. https://globallyoungacademy.net/wp-content/uploads/2015/10/GYA_FirstFiveYears_Report_v2_web.pdf [Letöltve: 2024. 10. 31.]
- Global Young Academy (2024a) *GYA Action plan: Aligning research assessment practices with CoARA*. Zenodo. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14238563> [Letöltve: 2024. 12. 02.]
- Global Young Academy (2024b) *GYA Strategic plan 2024–2027*. <https://globallyoungacademy.net/strategic-plan> [Letöltve: 2024. 10. 31.]
- GOODHART, C. A. E. (1975) *Monetary relationships: A view from Threadneedle Street*. Papers in Monetary Economics Vol. 1. Sydney, Reserve Bank of Australia.
- GRANT, A. (2013) *Give and take: Why helping others drives our success*. New York, Penguin Books.
- HAMMARFELT, B. & DE RIJCKE, S. (2015) Accountability in context: Effects of research evaluation systems on publication practices, disciplinary norms, and individual working routines in the faculty of Arts at Uppsala University. *Research Evaluation*, Vol. 24. No. 1. pp. 63–77. <https://doi.org/10.1093/reseval/rvu029>
- HICKS, D., WOUTERS, P., WALTMAN, L., DE RIJCKE, S. & RAFOLS, I. (2015) Bibliometrics: The Leiden Manifesto for research metrics. *Nature*, Vol. 520. pp. 429–431. <https://doi.org/10.1038/520429a>
- JORDAN, S. (2000) Waves and electromagnetic radiation. In: A. NORTON (ed.) *Dynamic fields and waves*. Bristol, Institute of Physics in association with the Open University. pp. 55–116.
- JUHÁSZNÉ KLÉR A., KUN ZS. & TOARNICZKY A. (2022) Publikálok, tehát létezem?! Fialat oktatókutatók fenntartható válaszai a publikációs elvárásokra. *Educatio*, Vol. 31. No. 2. pp. 264–280. <https://doi.org/10.1556/2063.31.2022.2.7>
- KAMARÁS K., MAKARA B. G. & SOÓS S. (2021) A „tudománymetria.com” módszerének alkalmazhatósága pályázatok értékelésére. *Magyar Tudomány*, Vol. 182. No. 4. pp. 437–448. <https://doi.org/10.1556/2065.182.2021.4.1>
- KOLLÁR L., BALLA A., CSUKA GY., HOLL A. & SOÓS S. (2024) A tudományos eredmények közlésének és értékelésének változása, a publikációkkal kapcsolatos visszaélések új formái. *Magyar Tudomány*, Vol. 185. No. 1. pp. 54–70. <https://doi.org/10.1556/2065.185.2024.1.8>
- KOLLÁR L., FÉSÜS L., GÓCZA E., HALMAI P., HARTMANN B., HOLL A., KAPTAY GY., LENCSEÉS Á., MAKARA B. G., MONOK I., PÉLI G., SEPSI E., SOÓS S., TAUSZ K. & ULBERT I. (2023) *Javaslatok*

- a kifogásolható gyakorlatot folytató folyóiratok cikkeinek kezelésére. Budapest, MTA. <https://tinyurl.com/tcmvsba6> [Letöltve: 2024. 11. 01.]
- KOZMA T. (2023) DORA. Dilemmák a kutatás értékelésében. *Educatio*, Vol. 32. No. 3. pp. 408–422. <https://doi.org/10.1556/2063.32.2023.3.4>
- Passion for Science. Passion for a better world. The Tianjin statement of global young scientists at the Annual Meeting of the New Champions of the World Economic Forum (2008)* <https://globalyoungacademy.net/publications/passion-for-science-passion-for-a-better-world> [Letöltve: 2024. 11. 01.]
- RIJCKE, S. DE, COSENTINO, C., CREWE, R., D'IPPOLITI, C., MOTALA-TIMOL, S., BINTI, A., RAHMAN, N., ROVELLI, L., VAUX, D. & YUPENG, Y. (2023) *The Future of Research Evaluation: A Synthesis of Current Debates and Developments*. Discussion paper. GYA-IAP-ISC Scoping Group. <https://www.interacademies.org/publication/future-research-evaluation-synthesis-current-debates-and-developments> [Letöltve: 2024. 11. 01.]
- SZEPESVÁRI, K., BALLA, A. & GYÖRFFI, M. (2024) *Presentation of the Hungarian national chapter at the CoARA National Chapters Exchange Forum 2024*. CoARA National Chapters Exchange Event 2024, Porto, Portugal. Zenodo. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10803980> [Letöltve: 2024. 10. 31.]

A cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje és az esetlegesen végrehajtott módosítások feltüntetésre kerülnek. (SID_1)